

JĘZYK REGIONALNY – KASZUBSKI

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

Dziecko kończące wychowanie przedszkolne w zakresie języka kaszubskiego:

- 1) rozumie bardzo proste polecenia w języku regionalnym – kaszubskim i reaguje na nie;
- 2) uczestniczy w zabawach, np. ruchowych, językowych, muzycznych, plastycznych, konstrukcyjnych, teatralnych prowadzonych w języku regionalnym – kaszubskim;
- 3) używa wyrazów i zwrotów w języku regionalnym - kaszubskim, mających znaczenie dla danej zabawy lub innych podejmowanych czynności;
- 4) powtarza rymowanki, proste wierszyki i śpiewa piosenki w grupie w języku regionalnym - kaszubskim;
- 5) rozumie ogólny sens krótkich historyjek opowiadanych lub czytanych w języku regionalnym - kaszubskim, gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami;
- 6) wie, że należy do wspólnoty pomorskiej i/lub kaszubskiej;
- 7) zna godło wspólnoty kaszubskiej.

Warunki realizacji

Przygotowanie do posługiwania się językiem regionalnym – kaszubskim dzieci należących do społeczności posługującej się językiem regionalnym – kaszubskim, o którym mowa w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (Dz. U. z 2015 r., poz. 573 – tekst jednolity) dokonuje się na zasadach i w trybie ustawy *Prawo oświatowe*. W szczególności określony jest wymiar czasowy nauki języka regionalnego – kaszubskiego w wysokości czterech godzin zegarowych tygodniowo w oparciu o przepisy wykonawcze tej ustawy, tj. .... [¹]

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem regionalnym – kaszubskim powinno być włączone w działania oparte na realizacji podstawy programowej wychowania przedszkolnego w sposób dwujęzyczny. Grupa przedszkolna powinna być prowadzona przez dwójkę nauczycieli: nauczycielkę/nauczyciela polskojęzycznego i nauczycielkę/nauczyciela kaszubskojęzycznego.

Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem regionalnym – kaszubskim powinno odbywać się przede wszystkim w formie zabawy i innych form dydaktycznych przewidzianych dla kategorii wiekowej dziecka i obejmować zajęcia dydaktyczne oraz uczestnictwo dziecka we wszystkich aktywnościach przedszkolnych (jak na przykład posiłki, czynności higieniczne, wycieczki, spacer, itp.).

Należy stworzyć warunki umożliwiające dzieciom osłuchanie się z językiem kaszubskim w różnych sytuacjach życia codziennego. Może to zostać zrealizowane m.in. poprzez kierowanie do dzieci bardzo prostych poleceń w języku kaszubskim w toku różnych zajęć i zabaw, wspólną lekturę książeczek dla dzieci w języku kaszubskim, włączenie do zajęć rymowanek, prostych wierszyków, piosenek, materiałów audiowizualnych w języku regionalnym - kaszubskim. Nauczyciel prowadzący zajęcia z dziećmi wykorzystuje naturalne sytuacje płynące ze swobodnej zabawy dzieci, aby powtórzyć lub wykorzystać do dalszej

---

¹ Dot. jest: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2014 r., poz. 263 – tekst jednolity).

zabawy poznane przez dzieci słowa. Partnerami w nauczaniu są także rodzice i dziadkowie oraz kaszubskojęzyczni członkowie wspólnoty lokalnej.

JĘZYK REGIONALNY – KASZUBSKI

PIERWSZY ETAP EDUKACYJNY – Klasy I-III SZKOŁA PODSTAWOWA

Cele ogólne

Cele ogólne nauki języka regionalnego – kaszubskiego na I etapie edukacyjnym zostały opisane w odniesieniu do sześciu obszarów:

I. Znajomość środków językowych.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych dotyczących jego samego, najbliższego otoczenia i przeżywanej codzienności umożliwiającym realizację wymagań ogólnych opisanych w wymaganiach szczegółowych. Uczeń wie, że istnieją lokalne odmiany języka kaszubskiego.

II. Rozumienie wypowiedzi.

a/ rozumienie wypowiedzi ustnych (rozumienie ze słyszenia)

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, powoli, w standaryzowanej odmianie języka kaszubskiego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych. Uczeń rozróżnia wypowiedzi w domowej odmianie języka kaszubskiego od wypowiedzi w odmianie standaryzowanej.

b/ rozumienie wypowiedzi pisemnych (czytanie)

Uczeń rozumie jedno- lub kilkuzdaniowe wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi.

a/ tworzenie wypowiedzi ustnych (mówienie)

b/ tworzenie wypowiedzi pisemnych (pisanie)

Uczeń tworzy wypowiedzi ustne i pisemne w języku kaszubskim standaryzowanym w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi.

Uczeń reaguje ustnie w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub wizualnego (pisemnego) w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

VI. Kształcenie w zakresie treści kulturowych

Wymagania szczegółowe na zakończenie nauki na I etapie edukacyjnym

I. Osiągnięcia w zakresie znajomości środków językowych

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych dotyczących jego samego, najbliższego otoczenia i przeżywanej codzienności, umożliwiającym realizację wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

- 1) ja i moi bliscy: rodzina, przyjaciele
- 2) mój dom, pomieszczenia, meble, sprzęty użytku codziennego,
- 3) jedzenie, artykuły spożywcze, owoce i warzywa, posiłki i potrawy
- 4) moja szkoła; moja klasa, przybory szkolne
- 5) przyroda wokół mnie
- 6) czas: kalendarz, pory roku, miesiące, dni tygodnia,
- 7) Kaszuby, moje środowisko lokalne, moja miejscowość na mapie Kaszub i Polski
- 8) popularne zawody, zawody związane z życiem na Kaszubach
- 9) zakupy, sklep, rynek, targowisko
- 10) mój dzień, mój czas wolny, wakacje
- 11) moje zainteresowania, zabawy i zabawki dziecięce
- 12) święta i tradycje (Gòdë i Jastrë)
- 13) świat baśni i wyobraźni, bohaterowie bajek i mitów kaszubskich.

II a. Osiągnięcia w zakresie rozumienia wypowiedzi ustnych

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, powoli, w standaryzowanej odmianie języka kaszubskiego. Uczeń rozróżnia wypowiedzi w domowej odmianie języka kaszubskiego od wypowiedzi w odmianie standaryzowanej:

- 1) reaguje na polecenia;
- 2) rozumie sens krótkich wypowiedzi, opowiadań, bajek i historyjek oraz prostych piosenek i wierszyków, szczególnie gdy są wspierane np. obrazkami, rekwizytami, ruchem, mimiką, gestami, dodatkowymi dźwiękami;
- 3) rozumie sens tekstu, szczególnie gdy jest wspierany obrazem lub dźwiękiem;
- 4) znajduje określone informacje w usłyszonym tekście;
- 5) potrafi odróżniać ważne i mniej ważne informacje w usłyszonym tekście.

II b. Osiągnięcia w zakresie rozumienia wypowiedzi pisemnych

Uczeń rozumie jedno- lub kilkudzaniowe wypowiedzi pisemne:

- 1) rozumie sens tekstu, szczególnie gdy jest wspierany obrazem lub dźwiękiem;
- 2) znajduje określone informacje w tekście pisany;
- 3) poprawnie czyta bardzo krótkie teksty literackie;
- 4) czyta proste nieliterackie teksty;
- 5) podczas czytania uwzględnia dykcję, pauzy i akcent.

III a. Osiągnięcia w zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych (mówienie)

Uczeń tworzy wypowiedzi w kaszubskim języku standaryzowanym:

- 1) wygłasza z pamięci krótkie teksty w języku kaszubskim wiersze, rymowanki, piosenki z repertuaru dziecięcego – samodzielnie lub w grupie;
- 2) potrafi samodzielnie zbudować po kaszubsku krótki tekst;

- 3) opisuje, opowiada, stosując poznany zakres słownictwa;
- 4) tworzy bardziej rozbudowane wypowiedzi po uprzednim przygotowaniu,

III b. Osiągnięcia w zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych

Uczeń:

- 1) pisze pojedyncze wyrazy i zwroty;
- 2) pisze bardzo proste i krótkie zdania według wzoru;
- 3) pisze stosując w tekstach elementarne zasady ortografii i interpunkcji kaszubskiej.

IV. Osiągnięcia w zakresie reagowania na wypowiedzi

Uczeń:

- 1) potrafi adekwatnie reagować na usłyszaną wypowiedź;
- 2) wykazuje aktywność podczas słuchania;
- 3) potrafi odpowiedzieć na zadane proste pytanie,
- 4) stosuje podstawowe zwroty grzecznościowe typowe dla kultury kaszubskiej (np. wita się i żegna, dziękuje, prosi, przeprasza);
- 5) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów;
- 6) przedstawia siebie i inne osoby – mówi np. jak się nazywa, ile ma lat, skąd pochodzi;
- 7) potrafi komunikować się z otoczeniem z wykorzystaniem wiedzy o języku, jego budowie i funkcjonowaniu, posługuje się poznany zasobem środków językowych.

V. Osiągnięcia w zakresie przetwarzania wypowiedzi

Uczeń:

- 1) nazywa w języku kaszubskim przedstawione w materiałach wizualnych i audiowizualnych obiekty (np. osoby, zwierzęta, przedmioty) i czynności;
- 2) podaje w języku polskim znaczenie słów lub zwrotów sformułowanych w języku kaszubskim;
- 3) podaje w języku kaszubskim znaczenie słów lub zwrotów sformułowanych w języku polskim;
- 4) przekazuje w języku polskim ogólny sens tekstu słuchanego w języku kaszubskim;
- 5) nie miesza w mowie słów i zwrotów kaszubskich i polskich;
- 6) potrafi ustnie i przy pomocy dokonać charakterystyki postaci;
- 7) potrafi ustnie i przy pomocy zdać relację z wydarzenia;
- 8) potrafi według wzoru napisać kilka krótkich zdań, opisujących dany obrazek, przedmiot czy osobę;
- 9) w tekstach literackich kaszubskojęzycznych potrafi wyodrębnić elementy świata przedstawionego, potrafi po polsku przedstawić ich sens.

VI. Kształcenie w zakresie treści kulturowych

Uczeń posiada podstawowe informacje w zakresie treści kształcenia:

- 1) Perspektywa świata: moja miejscowość, moja gmina i mój powiat na Kaszubach, mój region (geografia i przyroda regionu);
- 2) Przestrzeń regionu: architektura lokalna i obiekty zabytkowe typowe dla kultury lokalnej;
- 3) Geografia literacka: moja wieś, miasto, gmina, powiat w legendach i innych tekstach

- literackich;
- 4) Symbole Kaszub: godło;
  - 5) Stworzenie świata i świat ludzi w kaszubskojęzycznej biblii dla dzieci i legendach;
  - 6) Rok obrzędowy na Kaszubach: Gòdë, Jastrë, obchodzenie świąt w mojej rodzinie;
  - 7) Obrzędowość rodzinna: ślub, wesele, narodziny, urodziny; tradycja chleba;
  - 8) Wartości w kaszubskich bajkach: mądrość, przyjaźń;
  - 9) Kaszubskie gry i zabawy dziecięce;
  - 10) Skarby Kaszub w bajkach (np. bursztyn);
  - 11) Morze i ziemia w legendach i przysłowiach;
  - 12) Praca związana z morzem i z uprawą ziemią;
  - 13) Sztuka ludowa i rzemiosło użytkowe: zabawki ludowe, tradycyjne malarstwo na szkle, tkactwo na ramkach, kwiaty papierowe, rzeźba w glinie;
  - 14) Haft kaszubski (kolorystyka, wzornictwo na odzież);
  - 15) Edukacja międzykulturowa: różnice między polskimi a kaszubskimi tradycjami Bożego Narodzenia, dialog międzywyznaniowy (świętynie chrześcijańskie na Pomorzu, Boże Narodzenie w tradycjach chrześcijańskich);
  - 16) Kuchnia i tradycyjne przetwórstwo kaszubskie;
  - 17) Wycieczki edukacyjne w miejsca lokalne i do muzeów lokalnych.

JĘZYK REGIONALNY – KASZUBSKI

DRUGI ETAP EDUKACYJNY – Klasy IV-VIII SZKOŁA PODSTAWOWA

CELE OGÓLNE

Cele ogólne nauki języka regionalnego – kaszubskiego na II etapie edukacyjnym zostały opisane w odniesieniu do sześciu obszarów:

I. Znajomość środków językowych.

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację pozostałych wymagań ogólnych w zakresie tematów wskazanych w wymaganiach szczegółowych.

II. Rozumienie wypowiedzi.

a/ rozumienie wypowiedzi ustnych (rozumienie ze słyszenia)

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka,

b/ rozumienie wypowiedzi pisemnych (czytanie)

Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

III. Tworzenie wypowiedzi.

a/ tworzenie wypowiedzi ustnych (mówienie)

Uczeń samodzielnie formułuje krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

b/ tworzenie wypowiedzi pisemnych (pisanie)

Uczeń samodzielnie formułuje krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

IV. Reagowanie na wypowiedzi.

Uczeń uczestniczy w rozmowie i w typowych sytuacjach reaguje w sposób zrozumiały, adekwatnie do sytuacji komunikacyjnej, ustnie lub w formie prostego tekstu, w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

V. Przetwarzanie wypowiedzi.

Uczeń zmienia formę przekazu ustnego lub pisemnego w zakresie opisanym w wymaganiach szczegółowych.

VI. Kształcenie w zakresie treści kulturowych

Treści kształcenia

Wymagania szczegółowe na zakończenie nauki na II etapie edukacyjnym

I. Osiągnięcia w zakresie znajomości środków językowych

Uczeń posługuje się podstawowym zasobem środków językowych (leksykalnych, gramatycznych, ortograficznych oraz fonetycznych), umożliwiającym realizację wymagań ogólnych w zakresie następujących tematów:

- 1) człowiek, ludzie, relacje międzyludzkie
- 2) miejsce zamieszkania
- 3) pożywienie
- 4) szkoła, edukacja
- 5) świat przyrody
- 6) czas, kalendarz obrzędowy
- 7) Kaszuby i Pomorze, Polska, Europa,
- 8) praca, praca typowa dla regionu
- 9) handel, usługi
- 10) mój czas wolny, wakacje, podróże, sport,;
- 11) moje zainteresowania,
- 12) kultura, tradycje, wielokulturowość
- 13) świat społeczny realny i wyobrażony
- 14) zdrowie i higiena

II a. Osiągnięcia w zakresie rozumienia wypowiedzi ustnych

Uczeń rozumie proste wypowiedzi ustne (np. rozmowy, wiadomości, komunikaty, ogłoszenia, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka kaszubskiego

- 1) potrafi aktywnie słuchać, potrafi rozpoznać intencję mówiącego, reaguje na polecenia;
- 2) dostrzega związki między usłyszczanymi informacjami, potrafi słuchać osób uczestniczących w dyskusji i odpowiadać na argumenty,
- 3) potrafi odtworzyć odsłuchany komunikat,

- 4) potrafi wykorzystać treść usłyszanego komunikatu, krytycznie odnosi się do usłyszaných wypowiedzi,
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. formę, czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

II b. Osiągnięcia w zakresie rozumienia wypowiedzi pisemnych

Uczeń rozumie proste wypowiedzi pisemne (np. teksty literackie, artykuły, teksty narracyjne, wywiady, recenzje, listy, kartki pocztowe, e-maile, wpisy na forach i blogach, SMS-y, napisy, broszury, ulotki, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, historyjki obrazkowe):

- 1) poprawnie, i bez uprzedniego przygotowania, czyta teksty literackie mieszczące się w ramach epiki, liryki i dramatu przewidziane dla szkoły podstawowej;
- 2) rozróżnia rodzaje i gatunki literackie;
- 3) potrafi zinterpretować świat przedstawiony utworu literackiego;
- 4) czyta i rozumie czyta teksty użytkowe (listy nieformalne, instrukcje, komunikaty, ogłoszenia, jadłospisy i przepisy, ulotki reklamowe, rozkłady jazdy);
- 5) potrafi wartościować czytane teksty;
- 6) umie wydobyć z tekstu najistotniejsze informacje oraz główne myśli;
- 7) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu;
- 8) układa informacje w określonym porządku;
- 9) rozróżnia formalny i nieformalny styl tekstu;
- 10) potrafi czytać głośno z odpowiednim akcentem, dykcją, pauzami i właściwą artykulacją głosek;
- 11) potrafi czytać po cichu ze zrozumieniem.

III a. Osiągnięcia w zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych

Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi ustne w języku kaszubskim:

- 1) recytuje teksty w języku kaszubskim, sam wybiera teksty do recytacji, potrafi samodzielnie przygotować interpretację głosową recytowanego tekstu;
- 2) posługuje się poprawną kaszubszczyzną, potrafi stosować synonimy, unika powtórzeń;
- 3) w swojej wypowiedzi nie miesza słów z języka kaszubskiego i polskiego;
- 4) stosuje opis, charakterystykę, opowiadanie, sprawozdanie na temat ludzi, przedmiotów, miejsc i zjawisk, doświadczeń, wydarzeń i faktów z przeszłości i teraźniejszości
- 5) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
- 6) opisuje zamiłowania swoje i innych;
- 7) wyraża uczucia i emocje swoje i innych;
- 8) wyraża i uzasadnia swoje opinie, przedstawia opinie innych osób;
- 9) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

III b. Osiągnięcia w zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych

Uczeń tworzy krótkie, proste, spójne i logiczne wypowiedzi pisemne (np. notatkę, opowiadanie, tekst swobodny, rozprawkę, opis, charakterystykę, plan, sprawozdanie, streszczenie, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, pocztówkę, e-mail, list prywatny):

- 1) potrafi stworzyć spójne przejrzyste teksty w języku kaszubskim na różne tematy,

- z zachowaniem norm poprawnościowych;
- 2) posługuje się literacką odmianą języka kaszubskiego;
  - 3) dostosowuje odmianę i styl wypowiedzi do gatunku, w którym się wypowiada, zamierzonych treści, potrafi tworzyć teksty, w których pojawiają się zdania wielokrotnie złożone;
  - 4) potrafi napisać opowiadanie i łączy opowiadanie z innymi formami wypowiedzi (opis postaci, przedmiotu, dzieła sztuki, dialog, pamiętnik);
  - 5) stosuje różne formy narracji;
  - 6) potrafi napisać charakterystykę, sprawozdanie z własną opinią i komentarzem;
  - 7) potrafi napisać plan wypowiedzi argumentacyjnej;
  - 8) potrafi samodzielnie ustalić tezę oraz argumenty, potrafi napisać spójny tekst argumentacyjny – rozprawkę, uzasadniając swoją tezę;
  - 9) potrafi tworzyć pisma użytkowe: życiorys, podanie, list, notatkę;
  - 10) przedstawia intencje, marzenia, nadzieje i plany na przyszłość;
  - 11) opisuje zamiłowania swoje i innych;
  - 12) wyraża uczucia i emocje swoje i innych;
  - 13) wyraża i uzasadnia swoje opinie, przedstawia opinie innych osób;
  - 14) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

IV a. Osiągnięcia w zakresie ustnego reagowania na wypowiedź

Uczeń reaguje ustnie w typowych sytuacjach:

- 1) potrafi komunikować się z otoczeniem z wykorzystaniem wiedzy o języku, jego budowie i funkcjonowaniu;
- 2) posługuje się poznanym zasobem środków językowych w celu nawiązania i poprowadzenia rozmowy, przedstawienia siebie, uzyskania informacji, wyrażenia opinii, prowadzenia negocjacji, prośby o radę, pytania o pozwolenie, wyrażenia uczuć i emocji;
- 3) stosuje w komunikacji bogaty zasób słownictwa i funkcji komunikacyjnych;
- 4) potrafi zamieniać nieznanne słowa synonimami, przekładem lub parafrazą;
- 5) samodzielnie potrafi budować wypowiedzi;
- 6) potrafi brać udział w dyskusji na nieskomplikowane tematy z zachowaniem kultury wypowiedzi;
- 7) potrafi argumentować, uzasadniać swoje zdanie, odpowiadać na argumenty innych osób;
- 8) potrafi przeprowadzić wywiad na wybrany temat.

IV b. Osiągnięcia w zakresie pisemnego reagowania na wypowiedź

Uczeń reaguje w formie prostego tekstu pisanego (np. wiadomość, SMS, krótki list prywatny, e-mail, wpis w komunikatorze) w typowych sytuacjach:

- 1) nawiązuje i prowadzi rozmowy, przedstawia siebie, uzyskuje informacje, wyraża opinie;
- 2) potrafi brać udział w dyskusji na nieskomplikowane tematy z zachowaniem kultury wypowiedzi;

V. Osiągnięcia w zakresie przetwarzania wypowiedzi

Uczeń przetwarza prosty tekst oraz prostą wypowiedź ustnie lub pisemnie. Tworzy opis,

charakterystykę, streszczenie, tłumaczenie, plan, scenariusz, zawiadomienie itp.

- 1) przekazuje w języku kaszubskim informacje zawarte w tekstach kultury: pisanych i mówionych, materiałach wizualnych (np. obrazach, piktogramach, symbolach, mapach, wykresach,), audiowizualnych (np. audycjach telewizyjnych, filmach, reklamach itp.) i materiałach dźwiękowych (piosenki, audycje radiowe, audiobooki);
- 2) przekazuje w języku polskim informacje i niezbyt skomplikowane teksty sformułowane w języku kaszubskim;
- 3) przekazuje w języku kaszubskim informacje i niezbyt skomplikowane teksty sformułowane w języku polskim;
- 4) opowiada, budując bardziej rozbudowane wypowiedzi oraz wykorzystując w opowiadaniu elementy innych form wypowiedzi;
- 5) buduje sprawozdania, w sprawozdaniu odróżnia fakty od opinii;
- 6) streszcza utwory literackie, teksty popularnonaukowe i inne teksty kultury;
- 7) potrafi dokonywać selekcji informacji i hierarchizować informacje;
- 8) umie wybrać, a następnie zrelacjonować audycje radiowe oraz programy telewizyjne, np. pozyskiwane z Internetu;
- 9) potrafi przytoczyć zasłyszane opinie;
- 10) potrafi ocenić wartość usłyszanych i przeczytanych tekstów kultury, potrafi krytycznie ustosunkować się do słyszanych i czytanych tekstów;
- 11) umie wykorzystać teksty pomocnicze, tabele, zestawienia, przypisy;
- 12) dokonuje analizy i syntezy.

VI. Kształcenie w zakresie treści kulturowych

Treści kształcenia

- 1) Perspektywa świata: moja miejscowość, moja gmina i mój powiat na Kaszubach, mój region (geografia i przyroda regionu)
- 2) Przestrzeń regionu: architektura regionu, obiekty zabytkowe i typowe dla kultury kaszubskiej i pomorskiej
- 3) Geografia literacka: moja wieś, miasto, gmina, powiat, region w legendach i innych tekstach literackich i kulturowych
- 4) Symbole Kaszub (godło, hymn, barwy)
- 5) Świat kaszubski i ludzie w literaturze
- 6) Rok obrzędowy na Kaszubach
- 7) Obrzędowość rodzinna i wspólnotowa: śmierć, „ściananie kani”
- 8) Wartości w kaszubskiej literaturze: mądrość, przyjaźń, rozumność, odpowiedzialność, braterstwo, zaangażowanie, miłość
- 9) Skarby Kaszub w literaturze (np. język, ojczyzna, przyroda)
- 10) Znaczące fakty historyczne wpisane w literaturę i kulturę kaszubską
- 11) Morze i ziemia w literaturze i innych tekstach kultury
- 12) Praca i ludzie związani z morzem i z uprawą ziemi, leśnictwem, wodami lądowymi
- 13) Sztuka ludowa i rzemiosło użytkowe: ceramika, rzeźba, instrumenty muzyczne, plecionkarstwo, bursztyniarstwo, rogarstwo
- 14) Haft kaszubski i regionalny: projektowanie, szkoły haftu, hafty czepcowe, klasztorne, wielokulturowość haftu kaszubskiego,
- 15) Gry, zabawy, rozrywka: sztuki plastyczne, śpiew i muzyka, teatr, literatura rozrywkowa
- 16) Edukacja międzykulturowa: subregiony pomorskie (Kociewie, Żuławy, Powiśle, Kosznajderia), zróżnicowanie kulturowe na Kaszubach, religie na Pomorzu, miejsca modlitwy, historie przybycia wierzeń na Pomorze, historie przybycia mniejszości

narodowych i etnicznych na Pomorze

- 17) Strój kaszubski i stroje grup regionalnych Pomorza i mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących Kaszuby i Pomorze.
- 18) Kuchnia i tradycje (kuchnia codzienna, świąteczna, kuchnia kaszubska jako część kuchni krajów morza bałtyckiego, kuchni polskiej, europejskiej, kuchnia gdańska)
- 19) Wycieczki edukacyjne w miejsca ważne ze względu na kulturę i historię kaszubską oraz muzeów takich, jak: Gdańsk (w tym Katedra Oliwska) i Słupsk (w tym Zamek Książąt Pomorskich), Muzeum-Park Etnograficzny we Wdzydzach Kiszewskich iw Klukach, Muzeum Wsi w Swołowie, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie a także lokalne skanseny, muzea, izby pamięci i izby regionalne (do wyboru w zależności od usytuowania).